

Kur'ân'da Geçen İvec Kavramının Delaleti Üzerine Bir Değerlendirme

An Evaluation on the Signification of the Concept of Ivec in the Qur'an

Metin ÇETİN

Dr. Öğr. Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Tefsir Ana Bilim Dalı
Assistant Professor, Ağrı İbrahim Çeçen University, Faculty of Islamic Science, Department of Tafsir
Ağrı, Turkey

mcetin@agri.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-6414-5469>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 11 Mart / March 2022

Kabul Tarihi / Accepted: 24 Mayıs / May 2022

Yayın Tarihi / Published: 15 Haziran / June 2022

Sayı / Issue: 28 Sayfa / Pages: 225-248

Atıf / Cite as: Çetin, Metin. "Kur'ân'da Geçen İvec Kavramının Delaleti Üzerine Bir Değerlendirme [An Evaluation on the Signification of the Concept of Ivec in the Qur'an]". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* – *Şırnak University Journal of Divinity Faculty* 28 (June 2022), 225-248.
<https://doi.org/10.35415/sirnakifd.1085866>

Etik Beyanı / Ethics Declaration: Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine riayet edilmiştir. Makale etik izin gerektirmeyen bir çalışma olup en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir./ In this article, the principles of scientific research and publication ethics are respected. The article is a study that does not require ethical permission. It has been reviewed by at least two referees and was confirmed that it did not contain plagiarism.

Copyright © Published by Şırnak Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi / Şırnak, Türkiye (Şırnak University, Faculty of Divinity, Şırnak, 73000 Turkey).

Özet

Kur'ân'da geçen kelime ve kavramların detaylı bir şekilde incelenmesi, ilahi mesajın daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır. Bu açıdan son ilahi kitap olan Kur'ân da hedefini en iyi şekilde ifade edecek kavramları seçmiş ve kullanmıştır. Bu çalışmanın konusu Kur'ân'da yer alan *ıvec* / العَوْج kavramdır. Çalışma sadece ıvec kavramının geçtiği âyetlerle sınırlandırılmıştır. Çalışmanın amacı ise ıvec kavramının delalet ettiği muhtemel manaları ortaya çıkartmak böylece verilen mesajların daha iyi kavranılmasını sağlamaktır. Zira Kur'ân'da, İslâm'a ve Kur'ân'a muhalif olanların ve ona engel olmaya çalışanların faaliyetleri bu kavram ile dikkate sunulmakta; bu çalışmaların bir kısmına yine bu kavram ile cevap verilmektedir. Batı hegemonyası altında bulunan ve bilgi çağı olarak adlandırılan günümüzde ise İslâm'ın ve Kur'ân'ın, egemen kültür ve medya tarafından olduğundan farklı gösterilmeye çalışıldığı bir zamanda ıvec kavramının mahiyetinin üzerinde durulması önem arz etmektedir. Böylece İslâm'ı ve Kur'ân'ı yanlış tanıtmaya ve çarpıtma girişimlerine, Kur'ân'ın üzerinde durduğu yöntemle cevaplar verilmiş olacak, saptırma gayretlerinin akim kalmasına küçük bir katkı sağlanmış olacaktır. Kur'ân'da kullanılan kelimelerin İslâm öncesi günlük hayattaki kullanım alanı, âyetlerin doğru anlaşılması açısından önemlidir. Bu bakımdan Kur'ân kelimelerinin dil ve tefsir kitaplarında semantik incelemeye tabi tutulduğu görülmektedir. İlk tefsir kitaplarında farklı sûrelerde geçtiği halde genel olarak eğrilik, saptırma ve çarpıklık olarak anlaşılan ıvec kelimesi ile neyin hedeflendiği üzerinde detaylı açıklama yapılmadığı görülmüştür. Daha sonraki tefsirlerde ise dönemin siyasal, sosyal ve ekonomik değişim ve dönüşümleri göz önünde bulundurularak kelimenin olası anlamlarının detaylandırıldığı görülmektedir. Özellikle Müslümanların gerileme sürecine girdiği dönemde yazılan tefsirlerde, bu kelimenin kapsam alanına girdiği düşünülen bazı görüşler üzerinde yoğunlaşıldığı görülmektedir. Kur'ân'daki kelimelere bütüncül bir bakış açısı ile bakılmadığı zaman yanlış sonuçlara varılması muhtemeldir. Yapılan bu çalışma ile söz konusu kavramın geçtiği âyetler filolojik, semantik, siyak-sibak, nüzul sebebi ve genel Kur'ân anlayışı içinde değerlendirilmiştir. Daha sonra ise, tefsir kültüründe bu kelimenin nasıl görüldüğü, alanda yetkin kabul edilen başlıca tefsirlerden örnekler vermek sureti ile açıklanmıştır. Son aşamada ise kelimenin ifade ettiği mana genel Kur'ân bağlamı içinde değerlendirilmiştir. Netice itibari ile sözlükte eğrilik, saptırma ve çarpıtma gibi anlamlara gelen ıvec kavramı Kur'ân'da yedi farklı sûrede dokuz defa geçmektedir. Ivec kavramının Tâhâ sûresi 107 ve 108. âyetlerde, eğrilik, çukur ve yan çizme gibi sözlük anlamında kullanıldığı tespit edilmiştir. Diğer âyetlerde ise şu manalara geldiği tespit edilmiştir: Kur'ân'ın kaynağı bizzat Yüce Allah'tır. Kur'ân'a herhangi bir ekleme yapılmamış, ondan herhangi bir şey de çıkarılmamıştır. Kur'ân hem lafız hem de mana itibari ile yüce Allah'a aittir. Kur'ân her açıdan sağlam, tutarlı olup eğrilik ve çarpıklıktan uzaktır. Âyetler arasında bir çelişki ve ihtilaf bulunmamakta, aksine bütün âyetler birbirini desteklemektedir. Yahudi ve Hristiyanlar Hz. Peygamber'in nübüvvetini ve Kur'ân'ın içindeki hakikatleri bilerek reddetmişlerdir. Kur'ân'da ifade edilen sosyal, siyasal ve iktisadi hükümlerin uygulanması kolay olup bu hükümlerde insanlığın faydası gözetilmiştir. Bu hükümler varlığını devam ettirmektedir yani nesh edilmemiştir. Kur'ân'ın diğer ilahi kitaplarda da ifade ettiği tevhid, nübüvvet ve ahiret anlayışlarında herhangi bir değişiklik ve sapma bulunmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'ân, Ivec, Saptırma, Eğrilik.

Abstract

Examining the words and concepts in the Qur'an in detail contributes to a better understanding of the divine message. In this respect, the last divine book, the Qur'an, has chosen and used the concepts that will best express its goal. The subject of this study is the concept of Ivec / عوج in the Qur'an. The study is limited only to the verses in which the concept of Ivec is mentioned. The aim of the study is to reveal the possible meanings of the concept of Ivec, so that the messages given are better understood. Because in the Qur'an, the activities of those who oppose Islam and the Qur'an and those who try to prevent their propagation are brought into consideration with this concept; some of these efforts are answered with this concept. In today's world, which is under the hegemony of the West and is called the information age, it is important to focus on the nature of the concept of Ivec at a time when Islam and the Qur'an are tried to be shown differently by the dominant culture and media. Thus, attempts to misrepresent and distort Islam and the Qur'an will be answered with the method emphasized by the Qur'an, and a small contribution will be made to the failure of the diversion efforts. The context of pre-Islamic daily life is important for the correct understanding of the verses in the Qur'an. In this respect, it is seen that the words of the Qur'an are subjected to semantic analysis in language and tafsir books. Although it was mentioned in different suras in the first tafsir books, it was seen that there was no detailed explanation about what was aimed with the word Ivec', which was generally interpreted as curvature, deviation, and distortion. In the later interpretations, it is seen that the possible meanings of the word are detailed by considering the political, social, and economic changes and transformations of the period. Especially in the commentaries written during the period of Muslim regression, the focus is on some views that are thought to be within the scope of this word. When the words in the Qur'an are not evaluated from a holistic perspective, it is possible to reach wrong conclusions. With this study, the verses in which the concept in question is mentioned have been evaluated in terms of philology, semantics, contextuality, the reason for the revelation, and a general understanding of the Qur'an. Then, how this word is seen in the commentaries is explained by giving examples from major commentaries that are accepted as competent in the field. In the last stage, the meaning of the word was evaluated in the general Qur'anic context. As a result, the concept of Ivec', which means skewing, deflection, and distortion in the dictionary, is mentioned 9 times in 7 different suras in the Qur'an. It has been determined that the concept of 'Ivec' is used in the dictionary meaning of crookedness, pit, and sidestepping in the 107th and 108th verses of Sūrat Tā Hā. In other verses, it has been determined to mean the following: The source of the Qur'an is Almighty Allah Himself. No additions were made to the Qur'an, and nothing was removed from it. The Qur'an belongs to Almighty Allah both in wording and in meaning. The Qur'an is solid and consistent in every aspect and is free from aberration and distortion. There is no contradiction or conflict between the verses, on the contrary, all the verses support each other. Jews and Christians deliberately rejected the prophethood of the Prophet and the truths in the Qur'an. The social, political, and economic provisions expressed in the Qur'an are easy to implement and the benefit of humanity is considered in these provisions. These provisions continue to exist, that is, they have not been abrogated. There is no change or deviation in the understanding of tawhid, prophecy, and the hereafter that the Qur'an expresses in other divine books.

Keywords: Tafsir, The Qur'ān, 'Ivec, Deviation, Aberration.

Giriş

Yüce Allah, insanları Dünya'ya gönderdikten sonra başıboş bırakmamış, onların hidayete ermeleri için peygamberler ve kitaplar göndermiştir.¹ Fakat insanlar ilk zamanlardan itibaren farklı saiklerle verilen mesajlara kulak tıkamış, o mesajları çarpıtma ve saptırmaya çalışarak geçersiz kılmak istemişlerdir.² Kur'ân'ın nazil olduğu dönemde de müşrikler, Yahudi ve Hristiyanlar inanmak istemedikleri için, İslâm, Kur'ân ve Hz. Peygamber ile ilgili gerçekleri saptırma ve çarpıtma gayretine girmişlerdir. Kur'ân, onların bu türden girişimlerini *ıvec* kelimesi ile ifade etmektedir. Bu kavram tefsirlerde genel olarak İslâm'ın tevhid, nübüvvet ve ahiret gibi temel ilkelerinde çarpıklık ve tezat olduğunu iddia ederek, insanların akıllarını karıştırmak ve kalplerinde şüphe oluşturmak şeklinde karşılık bulmuştur. Bu zamanda ise İslâm'ın temel değerlerini çarpıtma girişimlerinin çok boyutlu alanlara yayıldığı görülmektedir. Bu açıdan söz konusu kavram çerçevesinde bu girişimlerin ele alınması ve tuzaklarının tespit edilip akim bırakılması için böyle bir çalışma yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu çalışmada *ıvec* kavramı çerçevesinde bu çarpıtmalar incelenmiş, iddiaların temelden yoksun olduğu ortaya konmuştur. Yöntem olarak öncelikle bu kelimenin geçtiği âyetler tespit edilmiş, kelime filolojik olarak tahlil edilmiştir. Daha sonra ilgili âyet siyak-sibak, sebep-i nüzul ve Kur'ân bütünlüğünde müfessirlerin de tespitleri göz önünde bulundurularak tahlil edilmiştir. Daha önce bu kavram çerçevesinde yapılan bir çalışma "Tebgûnehâ ıvecâ" ifadesi ile sınırlı tutulmuş, konu daha çok irab ve i'câzü'l-Kur'ân çerçevesinde işlenmiştir.³ Diğer bir çalışma da ise kavram irab, belagat ve kıraat vecihleri açısından incelemeye tabi tutulmuştur.⁴ Bu çalışma ise *ıvec* kavramının geçtiği bütün âyetleri kapsamakta ve tefsir ilmi açısından bir değerlendirmeye tabi tutmaktadır.

1. Kavramsal Çerçeve

Kur'ân nazil olduktan sonra müşrikler ve Ehl-i kitap için sorun teşkil eden önemli hususların Kur'ân'ın kaynağı, muhtevası ve Hz. Peygamber'in şahsı olduğu görülmektedir. Bundan dolayı Kur'ân, vahyin kaynağı hususundaki sorular ve şüpheler üzerinde durmuş

¹ *Kur'ân-ı Kerîm Meâli*, çev. Halil Altuntaş – Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2004), el-Bakara 2/136; Âli İmran 3/3, 4, 84; el-Mâide 5/44; el-Hadîd 59/26; el-A'lâ 87/18, 19.

² Hûd 11/91; Tâhâ 20/88; ez-Zuhuruf 43/23, 24.

³ bk. Qays Abdullah Mohammed, "el-İsrârü'd-delâliyye fî Kavlihî Teâlâ "Tebgûnehâ İvecen" ve İşâretuhâ alâ Tenevvui Esâlibi'l-Keyd li'l-İslâm" *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2015/1, c. 14/27, s. 203-222.

⁴ bk. Mâcid Muhammed Halife, "Âyâtü'l-Ivec fi'l-Ķur'âni'l-Kerim" *Mecelletü Bühûsi Külliyyeti'l-Adâb*, 2018 c.113 s.1370-1399.

bunlara anlaşılır, net ve kesin cevaplar vermiştir.⁵ Verilen cevaplarda üzerinde durulan en önemli husus, Kur'ân'ın tamamen yüce Allah tarafından indirildiği, gayrın müdahalesinin olmadığı gerçeğidir.⁶ Ayrıca Hz. Muhammed'in yüce Allah tarafından elçi olarak görevlendirildiği de defaatle dikkate sunulmuştur.⁷ Buna rağmen inkârcıların İslâm, Kur'ân ve Hz. Peygamber hakkında, insanları dinden uzaklaştırmak ve dine nefretlerini celbetmek amacıyla birçok yalan söyledikleri ve iftira attıkları görülmektedir. Kur'ân onların bu faaliyetini farklı fiil kalıpları bir yana bırakılacak olursa *تَبَعُوهَا عَوْجًا* ifadesi ile dikkate sunmaktadır. Bu terkipteki ilk kelime “بعا” (Beğâ) fiil kökünden gelmekte ve sözlükte arzulamak, talep etmek ve istemek anlamına gelmektedir.⁸ İkinci kelime *ıvec*, köken olarak *عَوَجٌ/يَعْوَجُ/عَوَجٌ* fiilinden gelmektedir. 'Avıce (عَوَج) kelimesi ise sözlükte ayakta olan bir şeyin eğilmesi, bükülmesi ve kıvrılması; bir şeyin başka bir şeye meyiletmesi anlamına gelmektedir. Bu anlamda okun, kamışın bükülmesi ve duvarın eğilmesi bu kelime ile ifade edilmektedir.⁹ Şair Lebîd b. Rebîa (öl. 40/660) *فَأَوْرَدَهَا عَلَى عَوْجٍ طَوَالَ* “Sürü toplandığı zaman iki tarafı bir araya getirdi sonra da onları uzun kıvrımlı nehre yönlendirdi.” beytinde *ıvec* kelimesini nehrin, eğri, kıvrımlı ve zikzaklı oluşunu ifade etmek için kullanmaktadır.¹⁰ Rü'be b. Accâc (öl. 145/762) *وَأَنْعَاجَ عُودِي كَالشَّطِيفِ الْأَحْشَنِ* “Asam sert ve kuru bir dal gibi büküldü” beytinde kelimeyi eğilmek/bükülmek manasında kullanmaktadır.¹¹ Söz konusu âyetlerde geçen el-ıvecu (العَوْجُ) ise bu fiilin ismidir. Sözlük anlamından hareketle *ıvec* kelimesinin düz olmayan yerleri tarif etmek için kullanıldığı görülmektedir. Örneğin bu arazide *ıvec* var dendiğinde o toprakların düz olmaması kastedilmektedir. Nitekim Tâhâ sûresinde “*Orada ne*

⁵ en-Nahl 16/103-105; el-Furkân 25/4-6.

⁶ bk. Hûd 11/1, 2; Furkân 25/1, 5, 6; eş-Şuarâ 26/192-195.

⁷ el-Bakara 2/119, 151, 52; Âl-i İmrân 3/108, 144; en-Nisâ 4/79; A' râf 7/158; Zuhuf 43/31, 32; Fetih 48/29.

⁸ Ebü'l Kasım Mahmud b. Amr ez-Zemahşerî, *Esâsü'l-belâğa*, thk Muhammed Basil, (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1998), “Bğy”, 1/70; Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Manzûr, *Lisânü'l-'arab* (Beyrut: Dâru Sâdır, 1990), “Bğy”, 14/75; Muhammed b. Muhammed ez-Zebîdî, *Tâcü'l-'arûs min cevâhiri'l-kâmûs*, thk. Komisyon, (Dâru'l-Hidâye, ts), “Bğy”, 6/53.

⁹ Ebü Abdirrahmân el-Halîl b. Ahmed b. Amr b. Temîm el-Ferâhîdî, *Kitâbü'l-'ayn*, thk. Muhammed Bâsil Uyûn es-Sûd (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1998), “Avc”, 2/184; Ebü'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris, *Mu'cemü mekâyisi'l-luğa*. thk. Abdüsselâm Muhammed Harun. (b.y.: Dâru'l-Fikr, ts), “Avc”, 4/179; İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, “Avc”, 2/331, 332; Zebîdî, *Tâcü'l-'arûs*, “Avc”, 6/120-122.

¹⁰ Ebü Amr İshâk b. Mirâr eş-Şeybânî, *Kitâbü'l-cîm*, thk. İbrahim el-Enbârî, (Kahire: el-Hey'etü'l-Âmmetü li-Şüûni'l-Metâbii'l-Emîriyye, 1974), “Hvz” 1/200; Ebü Mansûr Muhammed b. Ahmed el-Ezherî, *Tehzîbü'l-luğa*, (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türasi'l-Arabî, 2001), “Hvz” 5/133.

¹¹ Ferâhîdî, *Kitâbü'l-'ayn*, “Avc”, 2/184; İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, “Avc”, 2/332.

bir eğrilik ne de bir tümsek göremezsin" âyetinde yeryüzünde herhangi bir eğrilik olmayacağı vurgulanmıştır.¹²

İsim olarak kullanılan *ivec* kelimesinin farklı harekelenmesi, farklı anlamları da beraberinde getirmektedir. Dil bilginlerine göre kelime *ivec* şeklinde *ayn* harfi kesreli olarak yazılırsa (عَوَج), gözle görülmeyen soyut şeylerdeki eğrilik, çarpıklık ve yamuklukları ifade etmektedir. Bu açıdan din, ahlak ve gidilen yoldaki eğrilik *ivec* ile ifade edilmektedir. Şayet kelimedeki *ayn* harfi fethalı yani *'avec* şeklinde olursa (عَوْج) o zaman da gözle görülen somut varlıklardaki eğrilik ve yamukluklar ifade edilmektedir. Dolayısı ile *ivec* mana ile *'avec* ise madde ile ilgilidir.¹³ Arapların günlük hayatta *ivec* kelimesini, dizginle devenin başını eğmek için kullandıkları görülmektedir ki bu da maddi anlamdaki bir eğilmeye işaret etmektedir.¹⁴ Cürcânî (öl. 816/1413) istikamet kelimesinin tanımını yaparken *ivec* kelimesinden türeyen *i'vicâc'*ın *istikamet'*in zıttı olduğunu;¹⁵ Feyyûmî (öl. 770/1368-69) ise *'avec* kelimesinin *itidal'*ın zıttı olduğunu ifade etmektedir.¹⁶

Ivec kelimesi hadislerde de geçmektedir. Hz. Peygamber'in bazı vasıflarının önceki ilahi kitaplarda bildirildiği bilinmektedir. Bu vasıfları açıklayan bir hadiste Hz. Peygamber'in, eğriliğe girmiş yani hak yoldan çıkmış ve tevhidin özünden uzaklaşmış olan insanları hak dine getirmek için mücadele edeceği vurgulanmaktadır.¹⁷ Hadiste hak yoldan sapanlar الْمِلَّةَ الْعَوْجَاء (Eğriliğe giden millet) şeklinde geçmektedir. Terkipte bulunan تَبَّعُوا kelimesindeki zamir ise müzekker ve müennes olarak kullanılabilen "sebil" kelimesine racidir.¹⁸

¹² Tâhâ: 20/107.

¹³ Ebû Nasr İsmâîl b. Hammâd el-Cevherî, *eş-Şihâh Tâcü'l-luğa ve Şihâhu'l-'arabiyye*, thk. Ahmed Abdulğafûr Attâr (Beyrut: Dâru'l-İlmi li'l-Melâyîn, 1987), "Avc", 1/330; İbn Fâris, *Mekâyisi'l-luga*, "Avc", 4/180; Zemahşerî, *Esâsü'l-belâğa*, "Avc", 1/682; İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, "Avc", 2/331, 332; Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed b. Alî el-Feyyûmî, *el-Mişbâhu'l-münîr fi ğarîbi's-şerhi'l-kebîr*, (Beyrut: el-Mektebetü'l İlmîyye, ts), "Avc", 2/435; Muhammed et-Tâhir İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, (Tunus: Dâru't Tunusiye, 1984), 4/26.

¹⁴ Zebîdî, *Tâcü'l-'arûs*, "Avc", 3/31; Cevherî, *eş-Şihâh* "Avc", 1/331.

¹⁵ Ebü'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Alî es-Seyyid eş-Şerîf el-Cürcânî, *Kitâbü't-Ta'rifât*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmîyye, 1983), 19.

¹⁶ Feyyûmî *el-Mişbâhu'l-münîr*, "Avc", 2/435

¹⁷ Ebü Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Buhârî, *el-Câmi'u's-şahîh*, nşr. Muhammed Zühreir b. Nâsır en-Nâsır, (b.y: Dâru Tavki'n-necat, 2001), "Büyü", 50 (No. 4838).

¹⁸ Al-i İmrân 3/99; el-A'râf 7/146; Yûsuf 12/8; bk. Ebü Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer er-Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb* (Beyrut: Dâru İhyai't-Türasi'l Arabî, 1999), 8/308; İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 8B/134.

2. Ivec Kelimesinin Geçtiği Âyetlerin Tahlili

Ivec kelimesinin geçtiği âyetlerin siyak ve sibak, nüzul sebepleri ve genel Kur'ân bağlamı açısından değerlendirilmesi konuya açıklık kazandıracaktır. *Ivec* kelimesi farklı formlarda 7 sûrede ve 9 âyette geçmektedir.¹⁹ Söz konusu kelimenin kullanıldığı bağlamı iki temel grupta toplamak mümkündür.

2.1. Kur'ân'la İlgili Olmayan Kullanımlar

2.1.1. Tâhâ Sûresi 107 ve 108. Âyetler

Kelime ilk olarak sûrenin 107. Ayetinde geçmektedir. *“لا تَرَى فِيهَا عِوَجًا وَلَا أَمْتًا”* “Orada artık ne bir kıvrım ne de bir tümsek görürsün.” Âyetlerin bağlamına bakıldığı zaman, ahiret sahnelerinden bir sahnenin aktarıldığı görülmektedir. Buna göre Zikr olarak tanımlanan Kur'ân'a sırt çevirenlerin kıyamet günü ağır bir yük yüklenecekleri, o günün onlar için zor geçeceği, suçlu oldukları için sura üfürüldükten sonra korkudan gözlerinin donuk olarak diriltilecekleri haber verilmektedir.²⁰ Sûrenin 105-107. âyetlerinde konu değişmekte, Hz. Peygamber'e dağların durumu ile ilgili sorulan bir soruya dikkat çekilmektedir. Bu soruyu soranların Sakif kabilesinden oldukları, haşre inanmayan müşrikler oldukları veya bilgilenmek için müminler oldukları şeklinde rivayetler bulunmaktadır.²¹ Yüce Allah dağların un ufak edileceğini, yeryüzünde hiçbir eğrilik ve tümsek olmayacağını bildirmek sureti ile bu soruya cevap vermiştir. Bu sorunun gündeme getirilmesinin sebebi ise, inanmayanların dağları delil göstererek kıyametin kopmasını uzak görmeleri bundan dolayı da ahireti inkâr etmeleridir. Onlara göre dağların fiziki yapıları, insanların yeniden dirilmesine, sözel ve görsel iletişim kurmalarına engel teşkil etmektedir. Bu kişilerin, dağlar gibi coğrafik yapıların zamanla azalarak yok olması gerektiğini, dolayısı ile uzun yıllardan beri varlığını olduğu gibi devam ettiren dağların yok olamayacağını düşünmeleri de bir sebep olarak zikredilmektedir.²²

Sûrenin 107.âyetinde yeryüzünün dümdüz kalacağı ifade edilirken herhangi bir kıvrım/eğrilik olmayacağını ifade etmek için *vec* kelimesi kullanılmıştır ki sözlük anlamı

¹⁹ Muhammed Fuâd Abdülbâkî, *el-Mu'cemü'l-Müfehres li-Elfâzi'l-Kur'ân*, (Beyrut: Dâru'l- Marife, 2012), 700, 701.

²⁰ Tâhâ 20/99-102.

²¹ Ebü'l-Leys Nasr b. Muhammed es-Semerkindî, *Bahrü'l-'ulûm*, (b.y: yayın evi yok, ts), 2/412; Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahman b. Ali İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*, thk. Abdürrezzak el- Mehdi, (Beyrut: Dâru'l Kütübî'l İlmiyye, 2001), 3/176; Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, 22/100; Ebû Muhammed Mekki b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye ilâ bulûği'n-nihâye*, (Kahire: Mecmûatu Buhûsî'l-Kitab ve's-Sünne, 2008), 7/4698; Ebû Hafs Siracuddin Ömer b. Ali İbn Âdil, *el-Lübâb fi Ullûmi'l-Kitâb* (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1998), 13/388.

²² Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, 22/100; Ahmed b. Mustafa el-Merâğî, *Tefsîrü'l-Merâğî*, (Kahire: Matbaati Mustafa'l-Bâbi, 1946), 16/151.

itibari ile kullanıldığı görülmektedir. Bazı müfessirlere göre âyetteki *wec* kelimesi *çukur* anlamında kullanılmıştır.²³ Bazılarına göre ise *wec* yeryüzündeki çatlaklar ve vadilerdir. İbn Abbâs'tan gelen bir görüşe göre ise *wec* "pürüzsüz toprak veya beyaz toprak" anlamına gelmektedir.²⁴ Çağdaş müfessir Mevdûdî (1903-1979) ise bu âyetten hareketle inananlara vadedilen cennetin yeryüzünde olduğunu, kıyamet günü Dünya'nın başka bir yeryüzüne evrileceğini ileri sürmektedir.²⁵

Sûrenin 108. âyetinde ise *wec* kıyamet günü insanları davet eden bir davetçinin sıfatı olarak kullanılmaktadır. "O gün *يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ الدَّاعِيَ لَا عِوَجَ لَهُ وَخَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا* "O gün insanlar, davetçiye uyacaklar. Ona karşı yan çizmek yoktur. Artık, çok esirgeyici Allah hürmetine sesler kısılmıştır. Bu yüzden, fısıltıdan başka bir ses işitemezsin."²⁶ Bu âyette kıyamet günü kendisinde *wec* bulunmayan bir çağrıcıya herkesin uyacağı ifade edilmektedir. Âyette kullanılan *wec* kelimesinin anlamı hakkında çeşitli yorumlar yapıldığı görülmektedir. Genel olarak âyetteki *wec*, kıyamet günü insanların çağrıcının sözünden çıkmamaları, ondan yüz çevirmemeleri, ister istemez ona gelmeleri ve zorunlu olarak onu takip etmeleri şeklinde tefsir edilmiştir.²⁷

Bazı müfessirler kendisinde *wec* bulunmayan varlığın, kıyametin kopuşunu haber vermekle görevli olan İsrâfil adlı melek olduğunu ifade etmişlerdir. Bu görüşte olanlara göre, söz konusu âyette *wec* kelimesi ile vurgulanan özellik, meleğin çağrısının arada bir engel olmadan herkese ulaşması ve sağa sola sapmadan insanların ona yönelip gelmesi demektir.²⁸ Bazı müfessirler ise âyetteki çağrıcının meleğin kendisi değil de "çağrısı" olduğunu ifade etmişlerdir. Onlara göre o çağrıda bulunmayan *wec* ise bu çağrıya kimsenin kayıtsız kalamaması ve herkesin toplanması demektir.²⁹

Dünya'da insanlar hak dine davet edildikleri zaman tercihleri doğrultusunda davetçiye uymamayı dileyebilir, ondan yüz çevirir ve onu takip etmeyebilirlerdi. Fakat

²³ Mücâhid b. Cebr, *Tefsîr*, (Kahire: Dâru'l Fikri'l İslâmî el-Hadise, 1989), 466; Ebü'l-Berakât Abdullah b. Ahmed en-Nesefî, *Medârikü't-tenzîl ve hakâ'iku't-te'vîl*, thk. Yusuf Ali Bedevi,(Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1998), 2/384.

²⁴ Ebü Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmi' u'l-beyân fi tefsîri'l-Kur'ân*, thk. Ahmed Muhammed Şakir (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 2000), 18/372; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 3/176.

²⁵ Ebü'l-A'lâ Mevdûdî, *Tefsîrümü'l-Kur'ân*, çev. Muhammed Han Kayani vd., (İstanbul: İnsan Yayınları, 1995), 3/275.

²⁶ Tâhâ 20/108.

²⁷ Ebü Muhammed Abdullah b. Müslim İbn Kuteybe, *Ğarîbü'l-Kur'ân*, (b.y.: y.y., ts.), 240; Taberî, *Câmi' u'l-beyân*, 18/374; Ebü İshâk İbrahim b. es-Serî ez-Zeccâc, *Meâni'l-Kur'ân ve İ'râbuh*, (Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1988), 3/377.

²⁸ Ebü'l Kasım Mahmud b. Amr ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an hakâ'iki ğavâmi'izi't-tenzîl ve 'uyûni'l-ekâvîl fi vücihi't-te'vîl*, (Beyrut: Dâru'l-Kitabî'l-Arabî, 1986), 3/88; Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, 22/101; Ebü Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'ân*, (Kahire: Dâru'l-Kütübî'l- Mısriyye, 1964), 11/246; Nesefî, *Medârikü't-tenzîl* 2/384).

²⁹ Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, 22/101; İbn Âdil, *el-Lübâb*, 13/391.

kıyamet günü bu tercih hakkı ellerinden alınacağı için bütün insanlar, sağa sola sapmadan ve itiraz etmeden mahşer meydanına toplanmak için o çağrıcıya uyarlar.³⁰ Bütün insanların hesaba çekileceğini, bundan kurtuluşun olmayacağını ifade eden âyetler de bu çıkarımı desteklemektedir.³¹ Genel Kur'ân bağlamında bakıldığında yukarıda ifade edilen âyetin bize verdiği en önemli mesaj; kıyamet günü insanların hayatlarının hesabını verecekleri gerçeğidir. Zira bütün sırların açığa çıkacağı kıyamet günü hiç kimse hesap vermekten kaçamayacak, kendisini unutturamayacak ve hayatının muhasebe edilmesinden kurtulamayacaktır.³²

2.2. İslâm Dini ve Kur'ân ile İlgili Kullanımlar

Kur'ân'da kullanılan bir kavram konteksti, sûre içi ve Kur'ân bütünlüğündeki bağlamı ile okunduğunda daha derin bir bilgi kaynağı olduğu görülmektedir. Bu açıdan *vec* kelimesinin yer aldığı âyetler bağımsız olarak tahlil edilecek ve genel bir değerlendirme yapılacaktır.

2.2.1. Âl-i İmran Sûresi 99. Âyet

Mushaf'ta 3. sırada yer alan Âl-i İmran sûresinin muhtevası genel olarak Ehl-i kitap olarak tanımlanan Yahudi ve Hristiyanların inançları, iddiaları, itirazları vb. konulardır.³³

Ehl-i kitap daha önceki kutsal kitaplarda yazılan bilgilere vakıf oldukları halde farklı saiklerle Kur'ân'ı kabul etmemişler, onu olduğundan farklı göstermeye çalışarak düşmanlık etmişlerdir. *“De ki: “Ey Ehl-i kitap! (Gerçeği) görüp bildiğiniz halde niçin Allah'ın yolunu eğri göstermeye yeltenerek müminleri Allah yolundan çevirmeye kalkışıyorsunuz? Allah yaptıklarınızdan habersiz değildiniz.”*³⁴ âyeti onların bu durumunu dikkate sunmakta ve bu girişimlerini *vec* olarak tanımlamaktadır. Taberî (öl. 310/923) Yahudi ve Hristiyanların hidayetten sapmalarının *vec* kelimesi ile ifade edildiğini düşünmektedir.³⁵ Bu âyetin nüzul sebebi hakkında iki görüş bulunmaktadır. Tefsir

³⁰ bk. Ebû Mansur Muhammed b. Muhammed el-Mâturîdî, *Te'vilâtü Ehlî's-Sünne* (Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2005), 7/310; İbrahim Hüseyin eş-Şâribî Seyyid Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân* (Beyrut: Dârü's-Şuruk, 1992), 4/2352; Muhammed el-Mütevellî eş-Şa'râvî, *Tefsîr, (el-Havâtır)*, (b.y: Metâbiu Ahbârî'l-Yevm, 1997), 15/9394; Muhammed Seyyid Tantâvî, *et-Tefsîrü'l-Vesît li'l-Kur'âni'l-Kerim*, (Kahire: Dâru Nehdati'l-Mısır, 1998), 9/153.

³¹ el-İsrâ 17/52; Kâf 50/ 41, 42; el-Kamer 54/6-8.

³² Merâğî, *Tefsîrü'l-Merâğî*, 16/152).

³³ Hayrettin Karaman vd., *Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2017), 1/457-463; Mehmet Sait Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'ân Tefsiri*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2012), 1/389, 390), 1/307-309.

³⁴ Âl-i İmran 3/99.

³⁵ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 6/53.

kitaplarında 99 ve 100. âyetin, Evs ve Hazreç kabilelerinin Müslüman olmalarını, aralarındaki ülfeti sindiremeyen, onları eskisi gibi birbirine düşürmeye, aralarına çeşitli şekillerde fitne sokmaya çalışan ve Yahudi olduğu belirtilen Şa's b. Kays'ın yürüttüğü faaliyetler üzerine nazil olduğu ifade edilmektedir. Yapılan ifsat çalışmaları neticesinde silahlarına sarılan iki kabileyi Hz. Peygamber uyarılmış, savaşmalarına ve kardeşkanı dökmelerine engel olmuştur.³⁶ Şa's b. Kays ifsat faaliyetini yaşanan acı günleri hatırlatmak ve üstünlük duygusunu harekete geçirmek üzerine kurmuştur. Bugün de Müslüman toplumların aynı yöntemlerle aldatıldıkları ve birbirlerine düşürüldükleri görülmektedir.

Tefsir kitaplarında bu âyetlerin Tevrat ve İncil bilgisine sahip Yahudiler ve Hristiyanlar hakkında indiği de ifade edilmiştir ki bu sebep âyetin manasına daha uygun düşmektedir. Zira Hz. Peygamber'e risalet geldikten sonra insanlar Yahudi bilginlerine gelerek, son peygamberin vasıflarının kendi kitaplarında bulunup bulunmadığını sormuşlar, onlar da Hz. Peygamber'in özellikleri ve son peygamber olacağı kitaplarında bildirildiği halde yalan söyleyerek böyle bir bilgi bulunmadığını ifade etmişlerdir.³⁷ Bu bilgilere göre Ehl-i kitap, Hz. Peygamber ve O'nun getirdiği vahyin hakikat olduğunu bildikleri halde gizlemişlerdir. Zira söz konusu âyetteki *وأنتم شهداء* "Onun vasıflarını kitaplarınızda gördüğünüz halde" ifadesi de bu anlamı pekiştirmektedir.³⁸

Âyetin bağlamına bakıldığı zaman şu hususlar dikkat çekmektedir. Tevrat ve İncil'deki bilgilere sahip olan Ehl-i kitap bilerek Allah'ın yolu olan İslâm'ı çarpık göstermeye çalışmışlardır. Zira sûrenin 3. âyetinde Kur'ân'daki temel bilgilerin Tevrat ve İncil'de de olduğu, dolayısı ile üç kitabın kaynağının bir olduğu vurgulanmakta, bu bilgilerin yeni olmadığı dikkate sunulmakta böylece Ehl-i kitabın bu bilgilerden haber oldukları bildirilmektedir. Yine Ehl-i kitabın bildiği şu hususlar da bildirilmektedir. İlahi dinlerin temel ilkesi olan tevhid inancı; Hz. Zekeriya'nın peygamber olması, Hz. Meryem gerçekliği, Hz. İsa'nın peygamberliği ve mucizeleri, Hz. İbrahim'in hanifliği, Hz. Peygamber'in takip ettiği yolun Hz. İbrahim, İsmail, İshak, Yakup ve torunları ile Mûsâ ve İsa'nın yolu olması.³⁹ Verilen bu örnekler, Kur'ân'ın Allah tarafından gönderildiğini ve içindeki bilgilerin doğru olduğunu

³⁶ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 6/54-56; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 1/392; Muhammed Reşid b. Ali Rızâ, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Hakîm (Tefsîru'l-Menâr)* (Kahire: el-Hey'etü'l-Mısriyyeti'l-Âmmeti li'l-Kitâb, 1990), 4/14; Karaman vd., *Kur'ân Yolu*, 1/641.

³⁷ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 6/57; Ebü'l-Hasen Ali b. Ahmed b. Muhammed en-Nisâbü'rî el-Vâhidî, *el-Basîf fi tefsîri'l-Kur'ân*, thk: Komisyon, (Riyâd: İmâdetü'l-Bahsi'l-İslâmî, 2009), 5/456; Şimşek, *Hayat Kaynağı*, 1/389, 390.

³⁸ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 6/57.

³⁹ Âl-i İmrân 3/ 35-68.

göstermektedir. Fakat Ehl-i kitap bu bilgilerden haberdar oldukları halde iman etmedikleri gibi Allah'ın hak olan yolunu eğri bögürü göstermek sureti ile insanların bu dinden nefret etmeleri için çalışmışlardır. Ehl-i kitabın Kur'ân üzerinde kuşku uyandırma ve *vec/çarpıtma* girişimlerinden birine ayrıca bu sûrede değinilmiştir. Buna göre sabah iman ettiklerini söyleyecekler akşam ise bu dinin hak din olmadığını, beklentileri karşılamadığını ifade ederek İslâm'dan çıkacaklar, böylece hedeflerine ulaşmaya çalışacaklardır.⁴⁰

Zemahşerî (öl. 538/1144) bu âyette kullanılan *vec* ile iki durumun kastedilmiş olabileceği üzerinde durmaktadır. Birincisi, bilgiye hâkim olanların insanların aklını karıştırmaları. Örneğin, Hz. Mûsâ'nın şeriatının nesh edilmediğini iddia etmek sureti ile Hz. Peygamber'in peygamberliği hususunda insanları şüpheye düşürmek. İkinci olarak da onların Kur'ân ve Hz. Peygamber hususunda gerçeğe değil de heva ve heveslerinin peşinden gitmeyi tercih etmeleri.⁴¹

Fahredden Râzî (öl. 606/1210) söz konusu âyette kullanılan *vec* kelimesini nübüvvet ile ilişkilendirmekte, bağlam açısından Yahudilerin şüphelerini izale ettiğini vurgulamaktadır. Zira Yahudiler Hz. Musa'nın getirdiği şeriatın hükümlerinin devam ettiğini bundan dolayı da yeni bir peygamberi kabul etmediklerini ileri sürüyorlardı. Onların bu iddialarına sûrenin 93. âyetinde cevap verilmiş, Tevrat indirilmeden önce Hz. Yakub'un kendisine haram kıldığı bazı yiyecekler haricinde bütün yiyeceklerin helal olduğu vurgulanmış, böylece şeriatın değiştiği bildirilmiştir.⁴² Ayrıca Hz. Musa'nın şeriatında helal olan bazı yiyeceklerin, zulmetmeleri, insanların hidayetine engel olmaları, faiz yemeleri ve azgınlıklarından dolayı haram kılındığı bildirilmesi şeriatlerin değiştiğinin başka bir göstergesidir.⁴³ Onların ikinci şüphesi ise namaz esnasında Kâbe'ye yönelme ve hac için oraya gitme zorunluğudur. Bu iddiaya ise yine sûrenin 96 ve 97. âyetlerinde cevap verilmiştir. Buna göre yeryüzünde Allah'a ibadet etmek amacıyla kurulan ilk ev Kâbe'dir. Bundan dolayı da imkânı olanların orayı haccetmesi ve namaz kılarken oraya yönelmesi gerekmektedir.⁴⁴

Seyyid Kutub (öl. 1906) bu vb. âyetlerde Yüce Allah'ın, Ehl-i kitabın asıl yüzünü ortaya çıkarttığını, inkârları ile yüzleşmelerini istediğini, kendileri inkârcı oldukları halde din ve

⁴⁰ Âl-i İmrân 3/ 7.

⁴¹ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 1/392.

⁴² Âl-i İmrân 3/93; bk. Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, 8/306.

⁴³ en-Nisâ 4/160-161; el-En'âm 6/146.

⁴⁴ Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, 8/306, 307.

iman kisvesine bürünerek, Allah'ın âyetleri yerine nefislerinin arzu ve isteklerine uyduklarını ifade etmektedir.⁴⁵

Genel Kur'ân bağlamında bakıldığı zaman birçok âyette olduğu gibi⁴⁶ bu âyetlerde Ehl-i kitabın, gerçekleri çarpıtmalarından dolayı uyarıldığı ve tehdit edildiği görülmektedir. Zira onlar Kur'ân'daki gerçeklerin farkında oldukları halde bilerek inkâr etmiş, başkalarının da iman etmesine ve hakikatleri görmesine engel olmuşlardır.

2.2.2. A'râf Sûresi 45. Âyet

A'râf sûresi Mushaf'ta 7. sırada yer almakta, iman ve ahiret gibi temel konuları peygamberlerin mücadeleleri çerçevesinde işlemektedir.⁴⁷ *Ivec* kelimesi sûrede iki âyette yer almaktadır. Birincisi 45. âyette yer almakta ve 86. âyette geçen kullanımdan farklı bir mahiyet arz etmektedir. Bundan dolayı ayrı ayrı değerlendirilecektir. Sûrenin 45. âyette şöyle buyrulmaktadır. *الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُمْ بِالْآخِرَةِ كَافِرُونَ* " Onlar, Allah yolundan alıkoyan ve onu eğip bükmek isteyen zalimlerdir. Onlar ahireti de inkâr edenlerdir." Söz konusu âyetin kontekstine bakıldığında şu bilgilere ulaşılmaktadır. Söz konusu âyette kullanılan *vec* kelimesi, şirk koşmaları nedeniyle zalim olarak nitelendirilen ve cehenneme giren insanların bir özelliği olarak dikkate sunulmaktadır. Burada kullanılan *vec'in*, Allah'ın insanlar için yol olarak seçtiği İslâm dinini eğri ve çarpık gösterme, dinin hükümlerini değiştirme, dinin temel ilkeleri hakkındaki delillerle ilgili akıl ve kalplerde kuşu uyandırma olduğu belirtilmiştir.⁴⁸

Söz konusu âyetteki *vec* yani eğrilik ve çarpıklığın çeşitli alanlarda olduğu görülmektedir.

1. Tevhid inancında eğrilik ve çarpıklık oluşturma. Tevhid inancını bulandırma, Allah'ın dışındaki varlıklara kulluk ve dua etme. Allah'a şirk koşmak, başka varlıkların ilah olduğunu, onlardan yardım istenebileceğine ve onların şefaatçi olarak kabul edilebileceğine inanmak.⁴⁹

2. Dini tahrif etmek amacıyla hurafelere sarılmak ve bidatler ortaya çıkarmak. Vahye dayanmayan ayrıca aklın ve bilimin de tasvip etmediği şeyleri dinde varmış gibi göstermek sureti ile dinde eğrilik ve saptırma meydana getirmek. Zamanın gereklerine uygun şekilde

⁴⁵ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, 1/436.

⁴⁶ el-Bakara 2/109; Âl-i İmrân 3/64-72; en-Nisâ 4/153; el-Mâide 5/18, 77; el-Beyyine 98/6.

⁴⁷ Karaman vd., *Kur'ân Yolu*, 2/530.

⁴⁸ el-A'râf/44; bk. Taberî, *Câmi`u'l-beyân*, 12/448; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 2/123; Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, 14/247; İbn Âdil, *el-Lübâb*, 9/124.

⁴⁹ Reşid Rızâ, *Tefsîru'l- Menâr*, 8/380; Merâğî, *Tefsîrü'l-Merâğî*, 8/157.

dinde reform ve yenilik yapmak gerektiğini belirtenler buna örnek olarak verilebilir ki sonradan ihdas edilen şeyler Allah'ın kitabında ve resulünün sünnetinde bulunmayan şeylerdir. Bu açıdan entelektüel teoriler, diyalektik yorumlar, felsefe ile dini uzlaştırma gayreti ile inanç alanında reform ve yenilik yapma dini eğriltme ve çarpıtma girişimlerdir. Bu açıdan ibadetler hususunda da kitap ve sünnette yeri olmayan fazlalıklar, ibadetler hususundaki *ıvec*/sapma olarak görülmektedir. Örneğin doğum günü kutlamaları, özel cenaze merasimleri, mum ve kandil yapmak, kabirler üzerine mescitler inşa etmek, taziyelerde ziyafetler vermek gibi.⁵⁰

3. Kur'ân'ı olduğundan farklı gösterme sadece müşrikler ve Ehl-i kitapta görülmemektedir. İslâm dünyasında çeşitli saiklerle oluşturulan şîi, tasavvufî ve bâtinî doktrinler ile de bu din tahrif edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca İslâm dinini, kendi kadim toplumlarının kültür ve değerleri ile özdeşleştirme de *ıvec* olarak görülmektedir.⁵¹

4. İbadetler, haram ve helallerin hükümleri hususunda Kitap ve sünnete ilaveler yapmakla İslâm'ın kolaylık emrini zorluğa çevirmek, enginliğini daraltmak, gündelik menfaatleri düşünerek helal şeyleri haram, haram şeyleri helal kılmak da *ıvec* olarak görülmektedir.⁵²

5. İnsanlar arasında hüküm verirken haklı olan tarafı araştırmamak, adalet terazisini kurmamak, insanlar arasında adaletle hükmetmemek, öyle ki kişinin veya toplumun inancı, mezhebi, zenginliği-fakirliği gibi sebepleri göz önünde bulundurarak adaletten sapma da *ıvec* olarak görülmektedir.⁵³ Genel Kur'ân bağlamında bakıldığında Kur'ân'da çarpıtma ile ilgili aşağıdaki veri her şeyi öz bir şekilde ortaya koymaktadır.

“Her ne kadar bütün inkârcılar cehenneme atılacaksa da burada insanları Allah yolundan alıkoyma ve bu dosdoğru yolu eğri büğrü göstermeye kalkışma suçunun özellikle zikredilmesi, ayrıca bunu yapanların “zalimler” diye nitelendirilmesi oldukça önemlidir. Bu bilgiler bize, ilâhî dine, onun öğretilerine, kutsal değerlerine, kurumlarına ve bağlarına karşı kin ve düşmanlık besleyen; duruma göre yalan, iftira, hakaret, hile, tehdit, fiziksel şiddet ve baskı gibi haksız ve zalimce yöntemlere başvurarak insanların İslâm'ı ve onun ilkelerini benimsemelerine engel olan; bedenî, ilmî, malî, sosyal ve siyasî gücünü hak dine karşı kullanıp onunla ilgili şüpheler uyandırmaya, onu zaafa düşürmeye, zararlı göstermeye kalkışan “zalimler”in, lânete uğramayı yani Allah'ın rahmet ve inâyetinden büsbütün mahrum kalmayı gerektiren bir suç işlediklerini göstermektedir.”⁵⁴

⁵⁰ Reşid Rızâ, *Tefsîru'l- Menâr*, 8/381; Merâğî, *Tefsîrü'l-Merâğî*, 8/157, 158.

⁵¹ Reşid Rızâ, *Tefsîru'l- Menâr*, 8/381.

⁵² Reşid Rızâ, *Tefsîru'l- Menâr*, 8/382; Merâğî, *Tefsîrü'l-Merâğî*, 8/158.

⁵³ Reşid Rızâ, *Tefsîru'l- Menâr*, 8/382; Merâğî, *Tefsîrü'l-Merâğî*, 8/158.

⁵⁴ Karaman vd., *Kur'ân Yolu*, 2/530.

2.2.3. A'râf Sûresi 86. Âyet

A'râf sûresinde peygamberlerin tevhid mücadelesine geniş yer ayrılmıştır. Bu peygamberlerden bir tanesi de Hz. Şuayb'tır. O da diğer peygamberler gibi toplumu tevhid inancına davet etmiş ve Allah'ın emir ve yasakları çerçevesinde yaşamalarını öğütlemiştir. وَلَا تَقْعُدُوا بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِهِ وَتَبْغُوهَا عِوَجًا وَاذْكُرُوا إِذْ كُنْتُمْ قَلِيلًا فَكَثَرْتُمْ وَاَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ "İnananları tehdit edip Allah yolundan alıkoyarak ve onu eğri göstermek amacıyla her yolun başında oturmayın. Düşünün ki, siz az sayıdaydınız, sonra O sizi çoğalttı. Bozguncuların sonunun nasıl olduğunu da düşünün!"⁵⁵ âyeti onun bazı uyarılarını dikkate sunmaktadır. Âyetin siyak sibakına bakıldığı zaman Hz. Şuayb'ın kavmini Allah'tan başkasına kulluk etmemeleri, ölçü ve tartıda hile yapmamaları, insanların malları üzerinde haksız bir tasarrufta bulunmamaları ve yeryüzünde bozgunculuk yapmamaları hususlarında uyardığı görülmektedir.⁵⁶ Kavim ise, Hz. Şuayb'ın getirdiği gerçekleri kabul etmedikleri gibi yeni dini kabul etmek isteyen insanları da tehdit ediyor, bu dini olduğundan farklı, eğri ve çelişkili göstermeye çalışarak onları vaz geçirmeye çalışıyordu.⁵⁷ Kurdukları ekonomik düzende zenginleşen kavmin önde gelenleri yeni dine girenleri öldürmekle tehdit ediyor, Hz. Şuayb'ın getirdiği hakikatlerin halk tarafından benimsenmemesi için de onu yalancılıkla suçluyorlardı.⁵⁸ Hz. Şuayb'ın kavmi gibi Mekke müşrikler de Kur'ân'ın Allah tarafından gönderilmediği hususunda yalan söyleyerek hem Hz. Peygamber'i hem de ona inananları tehdit ediyor insanların ona iman etmelerini engelliyorlardı.⁵⁹ Bu anlamda âyetteki *vec'in*, insanların akıllarına ve kalplerine hak din hakkında şüpheler düşürmek ve hak dinden uzaklaştırma gayreti olduğu görülmektedir.⁶⁰

Kur'ân bütünlüğü açısından bakıldığında inançlara karşı tahammülsüzlüğün bir *vec* olduğu, din ve vicdan hürriyetinin olmadığı görülmektedir. Bundan dolayı inananları, inançlarından dolayı tehdit edip yurtlarından çıkarmak neredeyse bütün peygamberlerin maruz kaldığı bir durumdur ki günümüzde de bu tarz davranışlar varlığını sürdürmektedir.⁶¹

⁵⁵ el-A'râf 7/86.

⁵⁶ el-A'râf 7/85; bk. Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, 14/312-314.

⁵⁷ el-A'râf 7/86.

⁵⁸ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 12/556; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 2/127, 128.

⁵⁹ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 2/127, 128; Muhammed b. Yusuf Ebû Hayyân, *el-Bahrü'l-muħît*, (Beyrut: Dâru'l Fikr, 1999), 5/106.

⁶⁰ Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, 14/315; Ebû Said Abdullah b. Ömer Beydâvî, *Envârü't-tenzîl ve esrârü't-te'vîl*, (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türasi'l-Arabî, 1997), 3/23.

⁶¹ Şimşek, *Hayat Kaynağı*, 2/301; Karaman vd., *Kur'ân Yolu*, 2/555.

2.2.4. Hûd Sûresi 19. Âyet

Mushaf'ta 11. sırada yer alan Hûd sûresinin temel konuları tevhid, ahiret ve nübüvvettir.⁶² Hûd sûresindeki bu âyet ile yukarıda tahlili yapılan A'râf sûresi 45. âyet arasında bir paralellik bulunmaktadır. A'râf sûresinde *vec* vasfı cehenneme giren zalimlerin bir vasfı olarak verilirken burada Kur'ân hususunda iftira atanların bir vasfı olarak verilmektedir. Hûd sûresinde yer alan âyet şudur: الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ "Onlar, (insanları) Allah'ın yolundan alıkoyan ve onu eğri göstermek isteyenlerdir. Ahireti inkâr edenler de onlardır."⁶³ Âyetin bağlamına bakıldığı zaman inkârcuların iki iddialarının dikkate sunulduğu görülmektedir. Birincisi Hz. Muhammed'in peygamber olmadığı ikincisi ise Kur'ân'ın O'nun tarafından uydurulduğu ve Allah'a ait olmadığı. Ayrıca peygamberse kendisine bir hazine verilmesini veya kendisini tasdik eden bir melekle beraber gelmesini iman etmenin ön şartı olarak ileri sürdükleri de görülmektedir.⁶⁴ Buna karşın Yüce Allah Kur'ân'ın kaynağı hususunda şüphe duyanların, uydurma da olsa bir veya on sûre ya da benzerini getirmelerini istemekte, getirmedikleri takdir de ise Kur'ân'ın kaynağının Allah olduğu fikrini kabul etmekten başka seçeneklerinin kalmadığını bildirmektedir.⁶⁵ Hûd sûresinde ifade edilen bu âyetlerdeki muhatapların, Tevrat'ın açıkça zikredilmesinden dolayı Yahudiler olduğu görülmektedir Zira Kur'ân'daki itikad, nübüvvet ve ahiretle ilgili konular orada da anlatılmış, Yahudilerin Tevrat'taki bilgiye vakıf oldukları halde Kur'ân'ı ve Hz. Peygamber'i inkâr etmelerinin tezatlığı üzerinde durulmuştur. Bu şekilde davrananların yalan sözlerle Allah'a iftira ettikleri, bundan dolayı da cezalandırılacakları ifade edilmektedir.⁶⁶ Yahudilerin muhatap olduğu bu âyetlerin o dönemdeki muhatapları şüphesiz ki aynı yolu takip etmeye çalışan müşriklerdir.⁶⁷

Fahreddin Râzî söz konusu âyette kullanılan *vec* kelimesinin bir konu hakkındaki bilgi eksikliği veya cehaletten kaynaklanmadığını, fikrin doğruluğunu bildiği halde bilerek eğiltme, saptırma ve çarpıtmaya çalışmak olduğunu vurgulamaktadır ki bu da gerçeğin bilerek tahrif edilmesidir.⁶⁸ Bu davranış biçiminde kendisi inanmadığı halde başkalarını da

⁶² Karaman vd., Kur'ân Yolu, 3/142.

⁶³ Hûd 11/19.

⁶⁴ Hûd, 12; bk. Muhammed b. Muhammed Ebüssuûd el-İmâdî, *İrşâdü'l Aklî's-Selîm ila Mezâya'l-Kitabî'l-Kerîm*, (Beyrut: Dâru İhyai't-Türasi'l Arabî, ts.), 4/196.

⁶⁵ el-Bakara 2/23; Yûnus 10/37-38; Hûd 11/13; el-İsrâ 17/88; İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 12/32.

⁶⁶ Hûd 11/17-21; bk. Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, 4/1864, 1865; Şa'râvî, *Tefsîr*, 10/6404.

⁶⁷ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 15/285; Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, 4/1867.

⁶⁸ Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, 17/332.

İslâm'dan ve Kur'ân'dan saptırma gayesinin baskın olduğu görülmektedir.⁶⁹ Âlûsî (öl. 1270/1854) söz konusu âyette muzafın hafzedilmiş olabileceğini o zaman mananın da şöyle olması gerektiği üzerinde durmaktadır. Ona göre âyet *ويرتدوا عنها ينحرفوا عنها* yani "İstiyorlar ki İslâm'a inananlar bu dinden sapsınlar ve o dinden dönsünler."⁷⁰

Genel olarak Allah'a iftira atan, elçisini ve vahyi kabul etmeyenler doğruluğun peşinden gitmek istemezler. Onlar o yolun kendi arzu, şehvet, vehim, hurafe ve kaprislerine uygun dolambaçlı hale getirilmesini isterler. Bunun için de İslâm'ı olduğundan farklı göstermeye ve kötülemeye çalışmaktadırlar.⁷¹

2.2.5. İbrahim Sûresi 3. Âyet

Mushaf'ta 14. sırada yer alan İbrahim sûresinde imanın temel konuları olan Allah'a iman, peygamberlere iman, öldükten sonra dirilme ve hesap ele alınmaktadır.⁷² Yüce Allah bu sûrede de inkârcıların İslâm'ı ve Kur'ân'ı tahrif etme çabalarını bildirmekte ve şöyle buyurmaktadır: *الَّذِينَ يَسْتَنْجِبُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ* "Onlar, dünya hayatını ahirete tercih eden, Allah yolundan alıkoyan ve onu eğri göstermek isteyenlerdir; işte onlar derin bir sapkınlık içindedirler."⁷³ Bu âyetin bağlamına bakıldığı zaman *vec* kelimesinin Yüce Allah'ın sırat-ı müstakim olarak tanıttığı yola yönelenleri engellemeye dönük faaliyetleri tanımlamak için kullandığı görülmektedir. Sûre, Kur'ân'a vurgu yaparak başlamakta ve kitabın insanları her açıdan karanlıklardan çıkarıp aydınlığa ulaştırmak için nazil olduğunu ifade etmektedir. Bir sonraki âyette ise bu kitabın indiriliş gayesini ve muhtevasını bildiği halde görmezden gelerek inkâr edenleri acıklı bir azabın beklediği vurgulanmakta, onların dünya hayatını ahiret hayatına tercih ettikleri için de inanmadıklarını ve başkalarını da bu yoldan alıkoymaya çalıştıklarını dikkate sunmaktadır.⁷⁴ Bu açıdan söz konusu âyette *vec* kelimesi ile eğri ve çarpık gösterilmeye çalışılan *sebilillah* kelimesinden kastın, İslâm'ın temel kaynağı Kur'ân olduğu anlaşılmaktadır. Sonraki âyetlerde nübüvvetten bahsedilmekte Hz. Musa'nın peygamber olarak gönderildiği, kavmini karanlıklardan

⁶⁹ Mâturîdî, *Te'vilât*, 6/113; Kurtubî, *el-Câmi li Ahkâmî'l-Kur'ân*, 9/19; Ebü'l Fidâ İsmail b. Ömer İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'ânî'l-'azîm*, (Riyâd: Dâru Tayyibe, 1999),4/314.

⁷⁰ Şihabuddin Mahmud b. Abdullah el-Hüseynî Âlûsî, *Rûhu'l-me'ânî fi tefsîri'l-Kur'ânî'l-'azîm ve's-seb'i'l-mesânî*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1994), 6/232.

⁷¹ Mevdûdî, *Tefhîm*, 2/385.

⁷² Karaman vd., *Kur'ân Yolu*, 3/300.

⁷³ İbrahim: 14/3.

⁷⁴ İbrahim: 14/1-3.

aydınlığa çıkarması için kendisine Tevrat'ın verildiği hatırlanmakta bir anlamda sünnetullah'ın böyle cereyan ettiği üzerinde durulmaktadır.⁷⁵ Bu açıdan özellikle Yahudilerin ve onlardan ders alan müşriklerin aynı yolu takip ettikleri, İslâm'ı ve Kur'ân'ı eğri büğrü ve çarpık göstermeye çalıştıkları, insanların gözünde değersizleştirmeye çalıştıkları böylece de insanların İslâm'dan nefret etmelerini hedefledikleri görülmektedir.

Söz konusu âyetin tefsirine bakıldığı zaman şu yorumlar dikkat çekmektedir. İlk müfessirlerden olan Mukâtil b. Süleyman (öl. 150/767) âyetteki *vec* kelimesini Allah'ın yolu olan İslâm dininin eğri, sapkın, yanlış meyilli ve çarpık bir şekilde gösterilmeye çalışılması olarak yorumlamaktadır.⁷⁶ Taberî, yalan ve iftira ile Allah'ın dinini tahrif ve tebdil etme şeklinde anlamlandırmaktadır.⁷⁷ İbn Ebû Zemenîn (öl. 399/1008) *vec* kelimesini şirk koşmak olarak ifade etmekte,⁷⁸ Sûfî müfessir Kuşeyrî (öl. 465/1072) kendilerinin sayıca çokluklarını, Müslümanların ise azlıklarını ileri sürerek bunu İslâm dinindeki eğrilik ve saptalara bağladıkları üzerinde durmaktadır.⁷⁹ Merâğî (öl. 1883-1952) Kur'ân'da ifade edilen hadlerin Araplar için geçerli olduğunu ve uygulama alanı kalmadığını ileri süren beyanları *vec* olarak değerlendirmekte; İslâm şeriatının nice zamanlar hâkim olduğunu, birçok toplumu olumlu yönde değiştirdiğini ve hükümlerinin insanlık için faydaları olduğunu ifade ederek bu itirazları reddetmektedir.⁸⁰

Netice itibari ile günümüzde İslâm'ın karalanması, terör, fakirlik ve çağdışılık gibi özelliklerle bir arada anılmasının sebebi İslâm'ı kendi hedefleri önünde bir engel olarak görmeleridir. Zira yeryüzünde talan düzeninin kurulması önündeki engel sadece İslâm'dır.⁸¹

2.2.6. Kehf Sûresi 1. Âyet

Mushaf'ta 18. sırada yer alan Kehf sûresi Allah'ın yüceliği, Kur'ân'ın üstünlüğü, kâfirlerin inatçı tutumları karşısında üzülen Hz. Peygamber'in durumu ve ashab-ı Kehf gibi konular işlenmektedir.⁸² Sûreye göre Kur'ân, inkârcıları uyarmak, iyilere müjde vermek, bilgi sahibi olunmayan konularda bilgi vermek, dünya hayatının yaratılış amacının imtihan

⁷⁵ İbrahim: 14/4-5.

⁷⁶ Ebû'l-Hasen Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil*, (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 2003), 2/397; bk. Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, (İstanbul: Hikmet Neşriyat, 2011), 5/167.

⁷⁷ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 16/515; bk. Mekkî b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye*, 5/3770, 3771.

⁷⁸ Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah İbn Ebî Zemenîn, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-'azîz*, (Kahire: el-Fârûku'l-Hadîse, 2002), 2/361.

⁷⁹ Abdülkerim b. Hevâzin Kuşeyrî, *Leţâ'ifü'l-işârât*, (Kahire: el-Hey'tü'l-Mısriyeti'l-Âmmeti li'l-Kitâbi, ts.), 2/239.

⁸⁰ Merâğî, *Tefsîrü'l-Merâğî*, 13/125.

⁸¹ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, 4/2086, 2087.

⁸² Karaman vd., *Kur'ân Yolu*, 3/533.

olduğunu, dünya metanın bu amaca hizmet ettiğini vurgulamak, bu hayatın geçici olduğunu ve “Allah evlat edindi” demek sureti tevhitte sapanları uyarmak üzere nazil olmuştur.⁸³ Bu açıdan sûrede yer alan *vec* kelimesinin Kur’ân’a yönelik olduğu görülmektedir. الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَمَمْ يُجْعَلْ لَهُ عِوَجًا *“Hamd, kuluna Kitab’ı (Kur’ân’ı) indiren ve onda hiçbir eğrilik yapmayan Allah’a mahsustur.”*⁸⁴ Zira bu âyet Kur’ân’da *vec* yani eğrilik, çarpıklık, düzensizlik, yanlışlık, bozukluk, tahrif, ihtilaf, çelişki, tahvil ve tebdil olmadığını vurgulanmaktadır. Kur’ân kendisini bir sonraki âyette ise *kayyim* yani kusursuz ve müstakim olarak nitelemekte⁸⁵ barındırdığı bilgilerin hakikat olduğunu bildirmektedir. *Vec ve kayyim* birlikteliği Arapçada kullanımı yaygın olan bir kullanımdır. Bu açıdan şayet bir şeyde *vec/çarpıklık* yoksa o zaman o *kayyim/kusursuz* demektir.⁸⁶ *Kayyim* vasfı aynı zamanda Kur’ân’ın diğer kitaplar üzerinde bulunduğunu ve onlardaki doğru bilgileri tasdik edip koruduğunu da göstermektedir.⁸⁷

Sûrenin birinci âyetinde müfessirlerin çoğunluğu bir takdim ve tehir olduğunu dile getirmektedir. Bu açıdan âyetin iki vechi vardır. Birinci vecih: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ *“Kuluna kitabı kusursuz bir şekilde indiren ve onda hiçbir eğrilik yapmayan Allah’a hamdolsun.”*⁸⁸ İkinci vecih: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَمَمْ يُجْعَلْ لَهُ عِوَجًا *“Kuluna indirildiği kitabı eğri böğrü yapmayan bilakis kusursuz bir şekilde indiren Allah’a hamdolsun.”*⁸⁹ Fahreddin Râzî ise farklı düşünmekte ve şöyle demektedir:

“Bir şeyin zatında kâmil olması gerekir ki başkalarını tamamlayıcı ve mükemmil özelliği olsun. Bu anlamda Kur’ân öncelikle kendisinde herhangi bir kusur, çelişki ve çarpıklık bulunmadığını ifade etmek sureti ile kâmil olduğunu, ardından da kayyim sıfatı ile de mükemmil olduğunu vurgulamıştır. Bu açıdan da Kur’ân’daki bu tertip bu mananın anlaşılması açısından daha uygun bir tertiptir ve âyette takdim tehir bulunmamaktadır.”⁹⁰

Söz konusu âyette *vec ve kayyim* kavramları ile Kur’ân’ın şu özelliklerine vurgu yapılmıştır:

⁸³ el-Kehf 18/2-8.

⁸⁴ el-Kehf 18/1.

⁸⁵ İbn Manzûr, *Lisânü'l-'arab*, 12/503.

⁸⁶ Mâturîdî, *Te'vilât*, 7/113.

⁸⁷ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 17/591.

⁸⁸ Ebû Zekerriyya Yahya b. Ziyad el-Ferrâ, *Meâni'l-Kur'ân*, (Kahire: Dâru'l-Mısır, ts.), 2/133; İbn Kuteybe, *Ğarîbü'l-Kur'ân*, 223; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 3/63.

⁸⁹ Mâturîdî, *Te'vilât*, 7/113.

⁹⁰ Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, 21/422, 423).

1. Uzun bir sürede nazil olmasına rağmen, Kur'ân âyetleri arasında herhangi çelişki bulunmamakta, aksine hepsi birbirini tasdik etmekte ve birbirine destek vermektedir.⁹¹

2. Kur'ân'ın tevhid, nübüvvet ve ahiret anlayışında herhangi bir çarpıklık ve değişiklik bulunmamaktadır. Bu ilkeler sonsuza kadar değişmeyecek ve nesh edilmeyecektir.⁹²

3. Gayb âleminde gelip ahiret âlemine giden insanın uzun yolculuğunda ihtiyaç duyduğu her şey bu kitapta açıklanmıştır. Bu açıdan Kur'ân kayyımdır ve içinde bir eğrilik yoktur.⁹³

4. Kur'ân, Tevrat, İncil ve diğer kutsal kitaplarda tevhid inancı ve Hz. Muhammed'in özellikleri hususunda onlara muhalefet eder tarzda bir beyanda bulunmamıştır.⁹⁴

5. Kur'ân'ın manasında olduğu gibi lafzında da herhangi bir kusur bulunmamakta, her açıdan ifrat ve tefritten uzaktır, karma karışık ve kararsız değildir.⁹⁵

6. Kur'ân'daki ifadeler net ve kesindir. Kur'ân, her anlama gelebilecek, eğri böğrü ve ne anlama geldiği belirsiz, yuvarlak ifadeler yer vermeyen tutarlı bir kitaptır.⁹⁶

7. Kur'ân'ın hükümleri geçmiş ümmetlere nazaran daha kolay kılınmıştır. İsyân ve zulümlerinden dolayı eski semavi dinlere mensup olanların şeriatlarının daha ağır olduğu çeşitli âyetlerde vurgulanmaktadır. Bu açıdan Kur'ân'da *ıvec* bulunmaması hükümlerinin hafif ve kolay olması demektir.⁹⁷ Nitekim birçok âyette geçmiş ümmetlerin ahkâmının daha ağır olduğu haber verilmektedir.⁹⁸

8. Son ve bozulmamış tek ilahi kitap olması açısından Kur'ân, daha önce gönderilen semavi kitapların tahrif edildiğine de bir *kayyim* yani şahittir. Bu açıdan Kur'ân, geçmişte diğer kitaplarda yapılan fazlalık, eksiklik, değişim ve tahrif boyutu ile her şeye *kayyim* yani şahit olduğunu bildirmektedir. Zira geçmiştekiler, kitaplarının nazmını, hükümlerini ve şeriatlarını bozdular. Kur'ân ise onların bozdukları şeyleri haber verip düzelten bir şahit konumundadır.⁹⁹

⁹¹ Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 21/422; Mâturîdî, *Te'vilât*, 7/133, 134; Merâğî, *Tefsîrü'l-Merâğî*, 15/115.

⁹² Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 21/422; Mâturîdî, *Te'vilât*, 7/133.

⁹³ Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 21/422, 423).

⁹⁴ Ebû Tahir Muhammed b. Yakub Firûzâbâdî, *Tenvîru'l-Mikbâs min Tefsîri İbn Abbâs*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.), 243.

⁹⁵ Merâğî, *Tefsîrü'l-Merâğî*, 15/114; Mevdûdî, *Tefhîm*, 3/151; Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'ân Tefsiri*, 3/252.

⁹⁶ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, 4/2257.

⁹⁷ Abdülkerim Yûnus Hatîb, *et-Tefsîrü'l- Qur'âni li'l- Qur'ân*, (Kahire: Dâru'l Fikri'l-Arabî, ts), 8/581-583.

⁹⁸ en-Nisâ 4/160; el-En'âm 6/146; en-Nahl 16/124.

⁹⁹ Mâturîdî, *Te'vilât*, 7/133.

2.2.7. Zümer Sûresi 28. Âyet

Mushaf'ta 39. sırada bulunan Zümer sûresinin temel konusu Allah ve âhiret inancıdır. Sûre, Kur'ân'ın aziz ve hakîm olan Allah tarafından indirildiğini bundan dolayı da sûrenin muhtevasına uygun bir şekilde sadece Allah'a kulluk edilmesi gerektiğini vurgulayarak başlamaktadır.¹⁰⁰ Dolayısı ile sûrenin 28. âyetinde geçen *vecleğrilik* kavramının Kur'ân'ın içeriği ile ilgili olduğu görülmektedir. Konu ile ilgili âyet şudur: *قُرْآنًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِي عِوَجٍ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ* “Biz onu, Allah'a karşı gelmekten sakınsınlar diye hiçbir eğriliği bulunmayan Arapça bir Kur'ân olarak indirdik.” İlgili âyetin bağlamına bakıldığı zaman şu hususlar dikkat çekmektedir. Yüce Allah insanın gönlünün İslâm'a açılmasından bahsetmekte, İslâm'a sahip olan kişinin bir nur üzere olduğunu bildirmektedir. Buradan da İslâm'ın temel kaynağı olan Kur'ân'a vurgu yapmakta, kitabın bu amacı gerçekleştirmek için nazil olduğunu bildirmektedir. Bu açıdan âyette sözü edilen nurun, insanları karanlıklardan çıkarıp aydınlığa götüren Kur'ân olduğu anlaşılmaktadır. Sonrasında ise dünya ve ahiret saadetini sağlayacak olan bu kitapta her şeyin örneklerle açıklandığı ve bu kitapta bir eksiklik, kusur ve çelişki olmadığı vurgulanmaktadır.¹⁰¹

Bazı müfessirler âyetteki *vec* kelimesini Kur'ân'da herhangi bir karışıklık, anlaşmazlık ve şüpheye yer olmadığı şeklinde yorumlamışlardır.¹⁰² Bazıları ise Kur'ân'ın diline vurgu yapıldığı, Arapların bilmediği bir dilde indirilmediği, bundan dolayı onda bir eğrilik bulunmadığı şeklinde açıklamışlardır. Böylece bu kitaptaki bilgilerin herkesin anlayabileceği bir şekilde ifade edildiği vurgulanmaktadır.¹⁰³ Bazıları ise *vec* kelimesinin Kur'ân'a önünden ve ardından batılın ulaşamayacağı şeklinde yorumlamışlardır.¹⁰⁴

İbn Abbâs'a isnat edilen bir görüşe göre âyetteki *vec* kelimesinden maksat Kur'ân'ın mahlûk olmaması demektir.¹⁰⁵ Bu rivayetin söz konusu âyetin bağlamı açısından değerlendirildiğinde doğru olmadığı görülmektedir. Zira Kur'ân'ın mahlûk olup olmadığı konusu çok sonraları tartışılmaktadır.¹⁰⁶ Ayrıca konu ile ilgili Hz. Peygamber'den geldiği iddia

¹⁰⁰ ez-Zümer 39/1, 2; Karaman vd., *Kur'ân Yolu*, 4/594, 595.

¹⁰¹ Zümer 39/22-28; bk. Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, 26/440-450; İbn Kesîr, *Tefsîr*, 7/96.

¹⁰² İbn Mücâhid, *Tefsîr*, 578; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 21/283; Ebü'l Hasan Ali b. Muhammed el-Mâverîdî, *en-Nüket ve'l-uyûn*, (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiye, ts.), 5/124; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 4/125.

¹⁰³ Mevdûdî, *Tefhîm*, 5/107.

¹⁰⁴ Kuşeyrî, *Letâ'ifü'l-işârât*, 2/239.

¹⁰⁵ Semerkandî, *Bahrü'l-ülûm*, 3/184.

¹⁰⁶ Yusuf Şevki Yavuz, “Halku'l-Kur'ân”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997), 11/371-375.

edilen hadislerin doğru olmadığı, mevzu olduğu, senet açısından da sahih olmadığı görülmektedir.¹⁰⁷ Söz konusu âyette *vec* kelimesi nekre olarak geldiği için Kur'ân'ın akla gelebilecek her türlü olumsuzluktan uzak olduğunu ifade etmektedir.¹⁰⁸

Sonuç

Bu çalışmada Kur'ânî bir kavram olan *vec* kavramı çalışılmıştır. Bu kavram Kur'ân'da 7 sûre ve 9 âyette yer almaktadır. Kelimenin sözlük anlamı genel olarak eğrilik, çarpıklık ve saptırmadır. Farklı sûrelerde geçmekte olan *vec* kelimesine, sûrenin temel konuları ve âyetlerin bağlamı göz önünde bulundurulmadan hep aynı manayı vermek, verilen mesajın doğru olarak anlaşılmasına engel olmaktadır. Bundan dolayı söz konusu kavramın delalet ettiği olası manalar için alanda yetkin sözlükler ve tefsir kitapları incelenerek aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Ivec kavramı iki âyette sözlük anlamında kullanılmıştır. Bu kullanımlardan birisi maddi bir eğriliği ifade ederken diğeri manevi bir eğriliğe delalet etmektedir.

2. Diğer âyetlerde İslâm dininde *vec*'in arzulanması ve Kur'ân'da *vec*'in olmamasının şu manalara gelmekte olduğu tespit edilmiştir: Kur'ân, lafız ve mana itibari ile Yüce Allah'a ait olup, değişikliğe uğramamıştır, âyetleri sağlam ve tutarlı olup eğrilik ve çarpıklıktan uzaktır. Kur'ân âyetleri arasında herhangi çelişki bulunmamaktadır. Kur'ân'ın tevhid, nübüvvet ve ahiret anlayışında herhangi bir çarpıklık ve değişiklik bulunmamaktadır. Kur'ân'ın manasında olduğu gibi lafzında da herhangi bir kusur yoktur, ifrat ve tefritten uzaktır. Kur'ân'daki ifadeler net ve kesindir. Bu yönüyle Kur'ân, her anlama gelebilecek, eğri böğrü ve ne anlama geldiği belirsiz, yuvarlak ifadelere yer vermeyen tutarlı bir kitaptır. Kur'ân'da ifade edilen sosyal, siyasal ve iktisadi hükümlerde insanlığın faydası gözetilmiştir.

3. Tevhid inancında eğrilik ve çarpıklık oluşturmakla kuşklar uyandırmak, dini tahrif amacıyla hurafeler ve bidatler ortaya çıkarmak, ibadetler ve hükümlerde eksiltme ve ilaveler yapmak başka bir *vec* çeşididir.

4. Ehl-i kitabın Kur'ân'daki tevhid, nübüvvet ve ahiret inancını bilerek inkâr etmeleri, din ve vicdan hürriyetinin olmaması, İslâm'ı kendi arzuları doğrultusunda değiştirmek

¹⁰⁷ Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali el-Beyhakî, *el-Esmâ' ve's-şifât*, thk. Abdullah b. Muhammed el-Haşidî, (Cidde: Mektebetü's-Sevâdî, 1992), 1/583; Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahman b. Ali İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzû'ât*, thk. Abdurrahman Muhammed Osman, (Medine: el-Mektebetü's-Selefiyye, 1966), 1/107, 108, 109, 276.

¹⁰⁸ Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, 12/250.

çabaları, İslâm'ın karalanması, terör, fakirlik ve çağdışılık gibi özelliklerle bir arada anılması da bu kapsamda değerlendirilmiştir.

Kaynakça

- Abdülbâkî, Muhammed Fuâd. *el-Mu'cemü'l-müfehres li-elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm*. Beyrut: Dâru'l-Marife, 2012.
- Âlûsî, Şihabuddin Mahmud b. Abdullah. *Rûhu'l-me'ânî fi tefsîri'l-Kur'âni'l-'azîm ve's-seb'î'l-mesânî*. thk. Ali Abdülbâri Atiyye. 16 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1994.
- Beydâvî, Ebû Said Abdullah b. Ömer. *Envârü't-tenzîl ve esrârü't-te'vîl*. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türasi'l-Arabî, 1997.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali. *el-Esmâ' ve's-şifât*. thk. Abdullah b. Muhammed el-Haşidî. 2 Cilt. Cidde: Mektebetü's-Sevâdî, 1992.
- Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail. *el-Câmi'u's-şahîh*. thk. Muhammed b. Nasır en-Nasır. 9 Cilt. b.y.: Dâru Tavkî'n-Necât, 2001.
- Cevherî, Ebû Nasr İsmail b. Hammâd. *eş-Şihâh fi'l-luğa*. thk. Ahmed Abdülğafur Atâr. 6 Cilt. 4. Basım. Beyrut: Dâru'l-İlmi lil-Melayîn, 1987.
- Ebû Hayyân, Muhammed b. Yûsuf. *el-Bahrü'l-muhtâ*. thk. Sıdkı Muhammed Cemil. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l Fikr, 1999.
- Ebüsuûd, Muhammed b. Muhammed el-Amâdî. *İrşâdü'l-'akli's-selîm ilâ mezâyâ'l-Kitâbi'l-Kerîm*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru İhyai't-Türasi'l Arabî, ts.
- Ezherî, Ebû Mansûr Muhammed b. Ahmed. *Tehzîbü'l-luğa*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türasi'l-Arabî, 2001.
- Feyyûmî, Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed b. Ali, *el-Mişbâhu'l-münîr fi ğarîbi's-şerhi'l-kebîr*. 2 Cilt. Beyrut: Mektebetü'l-İlmiyye, ts.
- Fîrûzâbâdî, Ebü't-Tâhir Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb. *el-Kâmûsü'l-muhtâ*. thk. Muhammed Nuaym el-Arkasûsî. 2. Basım. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2005.
- Fîrûzâbâdî, Ebü't-Tâhir Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb. *Tenvîrü'l-miğbâs min Tefsîri İbn 'Abbâs*. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.
- Ferâhîdî, Ebû Abdirrahmân el-Halîl b. Ahmed b. Amr b. Temîm. *Kitâbü'l-'ayn*. 8 Cilt. b.y.: Dâru Mektebeti'l-Hilâl, ts.
- Hatîb, Abdülkerim Yûnus. *et-Tefsîrü'l-Kur'âni li'l-Kur'ân*. Kahire: Dâru'l Fikri'l-Arabî, ts.
- İbn Âdil, Ebû Hafs Siracuddin Ömer b. Ali. *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-Kitâb*. thk. Âdil Ahmed Abdulmevcûd ve Ali Muhammed Muavviz. 20 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1998.
- İbn Âşûr, Muhammed et-Tahir b. Muhammed. *et-Tahrîr ve't-tenvîr*. 30 Cilt. Tunus: Dâru't Tunusiyye, 1984.
- İbn Ebî Zemenîn, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah. *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-'azîz*. 5 Cilt. Kahire: el-Fârûku'l-Hadîse, 2002.
- İbn Fâris, Ahmed b. Fâris, Mu'cemü mekâyîsi'l-luğa. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1979.
- İbn Kesîr, Ebü'l Fidâ İsmail b. Ömer. *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-'azîm*. thk. Sami b. Muhammed Selamet. 8 Cilt. 2. Basım. Riyad: Dâru Tayyibe, 1999.
- İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim. *Ġarîbü'l-Kur'ân*. thk. Said Lihâm. b.y.: y.y, ts.
- İbn Manzûr, Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem. *Lisânü'l-'Arab*. 15 Cilt. 3. Basım. Beyrut: Dâru Sâdır, ts.
- İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahman b. Ali. *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*. thk. Abdürrezzak el-Mehdi, 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l Kütübî'l İlmiyye, 2001.
- İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahman b. Ali. *el-Mevzû'ât*. thk. Abdurrahman Muhammed Osman. Medine: el-Mektebetü's-Selefiyye, 1966.

- Karaman, Hayreddin vd. *Kur-an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007.
- Kuşeyrî, Abdülkerim b. Hevâzin. *Letâ'ifü'l-işârât*. 3 Cilt. 3. Basım. Kahire: el-Hey'tü'l-Mısriyeti'l-Âmmeti li'l-Kitâbi, ts.
- Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'an*. thk. Ahmed el-Berdûnî ve İbrahim Atfîş, 20 Cilt. 3. Basım. Kahire: Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye, 1964.
- Kutub, Seyyid b. Kutub b. İbrahim eş-Şâzilî. *Fî Zılâli'l-Kur'an*. 6 Cilt. 12. Basım. Kahire: Dâru's-Şurûk, 1992.
- Mâverdî, Ebü'l Hasan Ali b. Muhammed. *en-Nüket ve'l-'uyûn*. thk. Seyid b. Abdulmaksud b. Abdurrahman, 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiye, ts.
- Mekkî b. Ebî Tâlib, Ebû Muhammed. *el-Hidâye ilâ bulûği'n-nihâye*. thk. Komisyon. 13 Cilt. Kahire: Mecmûatu Buhûsi'l-Kitab ve's-Sünne, 2008.
- Merâğî, Ahmed b. Mustafa. *Tefsîrû'l-merâğî*. 30 Cilt. Kahire: Matbaati Mustafa'l-Bâbi ve Evladüh, 1946.
- Mevdûdî, Ebü'l-A'lâ. *Tefhîmü'l-Kur'an*. çev. Muhammed Han Kayani vd., 8 Cilt. 2. Basım. İstanbul: İnsan Yayınları, 1995.
- Mukâtil, Ebü'l-Hasen Mukâtil b. Süleyman, *et-Tefsîrû'l-kebîr (Tefsîru Mukâtil b. Süleymân)*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 2003.
- Mücâhid b. Cebr, *Tefsîru Mücâhid*. Kahire: Dâru'l Fikri'l İslâmî el-Hadise, 1989.
- Nesefî, Ebü'l-Berakât Abdullah b. Ahmed. *Medârikü't-tenzîl ve hakâ'iku't-te'vîl*. thk. Yusuf Ali Bedevi, 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1998.
- Râgıb el-İsfahânî, Ebü'l-Kasım Hüseyin b. Muhammed. *el-Müfredât fî garîbi'l-Kur'an*. thk. Safvan Adnan ed-Davûdî. Beyrut: Dâru'l-Kalem, 1412/1991.
- Râzî, Ebû Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer. *Mefâtîhu'l-ğayb*. 30 Cilt. 3. Basım. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l Arabî, 1999.
- Reşid Rızâ, Muhammed Reşid b. Ali Rızâ, *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-hakîm (Tefsîrû'l-Menâr)*. 12 Cilt. Kahire: el-Hey'etü'l-Mısriyyeti'l-Âmmeti li'l-Kitâb, 1990.
- Semerkandî, Ebü'l-Leys Nasr b. Muhammed. *Bahrü'l-'ulûm*. 3 Cilt. b.y: y.y., ts.
- Şa'râvî, Muhammed el-Mütevellî. *Tefsîr (el-Havâtır)*. 20 Cilt. Mısır: Metâbiu Ahbâri'l-Yevm, 1997.
- Şeybânî, Ebû Amr İshâk b. Mirâr. *Kitâbü'l-cîm*, thk. İbrahim el-Enbârî, 3 Cilt. Kahire: el-Hey'etü'l-Âmmetü li-Şüûni'l-Metâbii'l-Emîriyye, 1974.
- Şimşek, Mehmet Sait. *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*. İstanbul: Beyan Yayınları 2012.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'an*. thk. Ahmed Muhammed Şakir. 24 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 2000.
- Tantâvî, Muhammed Seyyid. *el-Basîṭ fî tefsîri'l-Kur'an*. thk. Komisyon. 25 Cilt. Riyâd: İmâdetü'l-Bahsi'l-İlmî, 2009.
- Yavuz, Yusuf Şevki. "Halku'l-Kur'an", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 11/371-375. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997.
- Yazır, Elmalılı M. Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul: Hikmet Neşriyat, 2011.
- Zebîdî, Muhammed b. Muhammed. *Tâcü'l-'arûs min cevâhiri'l-kâmûs*. thk. Komisyon, 40 Cilt. Dâru'l-Hidâye, ts.
- Zemahşerî, Ebü'l Kasım Mahmud b. Amr. *el-Keşşâf 'an hakâ'iki ğavâmizi't-tenzîl ve 'uyûni'l-eķâvîl fî vücihi't-te'vîl*. 4 Cilt. 3. Basım. Beyrut: Dâru'l-Kitabi'l-Arabî, 1986.
- Zemahşerî, Ebü'l Kasım Mahmud b. Amr. *Esâsü'l-belâğa*. 2 Cilt. thk. Muhammed Basil, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1998.